

Varatuomari Arjo Suonperä: EU:n arvot Suomen itsenäisyyspäivänä

Arvot ovat yhteisön tai joukon toimintaa ohjaavia ja päämääriä kuvaavia periaatteita, joilla tänä päivänä koetaan olevan erityisesti markkina-arvoa yhteisön toiminnalle ja sen päämäärille, koska niillä pyritään kalastelemaan kannattajia yhteisölle ja vähintäänkin antamaan positiivinen kuva yhteisöstä. Arvot julistetaan valitettavan usein kuitenkin epämääräisinä ja tulkinnanvaraisina.

EU:lla on kaksi perussopimusta eli sopimus Euroopan unionista ja sopimus Euroopan Unionin toiminnasta vuodelta 1992, joista ensin mainitussa luetellaan sopimuksen I osaston 2 artiklassa EU:n perustana olevat arvot ja samalla saman artiklan toisessa lauseessa julistetaan, että kyseiset arvot ovat jäsenmaitten yhteisiä ja esitetään aika vaikeaselkoisesti, että ne ovat arvoja yhteiskunnassa, jolle on ominaista moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo. Tämä toisen lauseen luettelo ei julista sen periaatteita perustana oleviksi EU:n arvoiksi, vaan ne jäävät vain kuvaamaan yhteiskunnan yleisiksi katsottavia piirteitä joko näitten varsinaisten perustana olevien arvojen tai joittenkin muitten periaatteiden ansiosta. Ei myöskään sovita, että koskevatko nämä toisen lauseen luetteloimat periaatteet kaikkia perustana olevia arvoja ja jos vain osaa niistä, mihin niistä ne kohdistuvat.

EU:n arvopolitiikasta keskusteluissa jää usein hämäräksi, mitä ovat sen arvot ja mitä sen arvoilla tarkoitetaan ja myös se, ovatko ne arvot olemassa EU:sta riippumatta ja olleet olemassa jo ennen EU:n perustamista ja sen hajoamisen jälkeen, eli onko kyse vain siitä, että EU on vain julistanut kannattavansa tiettyjä hyväksyttäviä arvoja.

Vielä vähemmän puhutaan siitä, ovatko EU:n perussopimukseen kirjatut suunnitelmat, toimenpiteet ja menettelytavat ristiriidassa näiden EU:n arvoiksi perussopimuksessa nimettyjen, jalustalle kohotettujen periaatteellisten tavoitteiden kanssa tai konkretisoivat ne niitä liian suppeiksi ja vain tiettyjä tahoja suosiviksi. Arvoja pitää lukea ja arvioida perussopimusten näiden muiden kirjausten kanssa. Esimerkiksi vapaus luettuna yhdessä perussopimuksen 3 artiklan 3. momentin EU:n pyrkimyksen kestävään kehitykseen, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous, kanssa rajaa vapauden aivan toisenlaiseksi, kuin vapaudeksi mistä tahansa.

Toisaalta, jos perussopimuksissa sanotaan jokin sana tai periaate, ei sitä vielä sillä pidetä EU:n arvona, kun sitä ei nimenomaan sellaiseksi ole korotettu.

Koska EU:n lainsäädäntövalta eli oikeus antaa jäsenvaltioitaan sitovia määräyksiä, rajoittuu vain perustamissopimuksissa EU:lle annettuun toimivaltaan, eikä EU:lla ole valtioitten tapaan yleistä toimivaltaa puuttua mihin tahansa, ei EU:lla ole ollut eikä ole oikeutta antaa sitovia määräyksiä arvoista, jotka menevät tuon EU:n saaman toimivallan ulkopuolelle. EU voi toki antaa julistuksia ja suosituksia tms. myös arvoista ja niilläkin on tai olisi niin poliittista kuin muutakin yleistä merkitystä, vaikka niitä ei pidettäisi sitovina. EU voisi näissä tapauksissa myös toivoa, että pidemmän päälle, jos sen suosituksia tai julistuksia kaikki noudattavat eivätkä kyseenalaista, että niistä muodostuisi yleinen käytäntö tai tavanomaista oikeutta, joka olisi peräti oikeuslähde riitatilanteiden ratkaisutilanteissa.

EU sai 2007 oikeushenkilöaseman, vaikkei siitä valtiota tullutkaan, Maastrichtissa tehdyllä uudistetulla sopimuksella Euroopan unionista. **Tuon perussopimuksen I osaston 2 artiklan mukaan Unionin perustana olevat arvot ovat:**

-ihmisarvon kunnioittaminen;

-vapaus;

-kansanvalta;

-tasa-arvo;

-oikeusvaltio;

ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan lukien.

Mikään noista arvoista ei ole EU:n keksintöä, vaan niitä on vaihtelevan tasoisesti noudatettu Euroopassa aika laajalti ainakin sanoissa melko kauan ja todennäköisesti niitä pidettäisiin samalla tavoin noudatettavina arvoina Euroopassa, vaikka EU lakkaisi olemasta. EU:n tähdellisyyttä on näin ollen turha markkinoida noilla perussopimuksen arvoilla, varsinkaan siten, kuin ne on riisuttu sopimuksen ja perusoikeuskirjan muissa kohdissa.

Perustana olevia arvoja konkretisoidaan vuoden 2007 Strasbourgin perusoikeuskirjassa.

Tuon saman perussopimuksen 6 artiklassa todettu EU:n vuodelta 2000 periytyvän vuoden 2007 Strasbourgin perusoikeuskirjan tunnustaminen oikeudellisesti samanarvoiseksi kuin perussopimukset, ei tarkoita mitään muutosta siihen, mitä

edellä on sanottu EU:n yksinomaisesta toimivallasta antaa jäseniään sitovia määräyksiä, eli perussopimuksen kohdat muilla kuin mainituilla EU:n neljän perusvapauden alueilla, joilla EU:lla on yksinomainen toimivalta, ovat edelleenkin tuosta epäonnistuneesta suomennoksesta huolimatta tässä vaiheessa vain suosituksia, mikäli kysymykseen kulloinkin tulevan jäsenmaan oma kansallinen lainsäädäntö anna samansisältöistä määräystä kuin tuo perusoikeusasiakirja.

Tuon **perusoikeuskirjan** sopimusmääräykset kaventavat tai latistavat monia mainittuja perustana olevista arvoista jäsenmaissa tai niistä kehittymättömmimmässä maissa muutoinkin voimassa olevien säännösten tai käytännön tasolle, eli ne eivät valtaosaan EU:n jäsenmaista tuo parannusta aiempaan olotilaan.

Sanotun perussopimuksensa 3 artiklan 3. momenttiin on ympätty Rooman sopimuksesta myös aiempi EU:n ns. perusarvo eli vapaaseen kilpailuun perustuva markkinatalous, jonka on totuttu olevan sitovuudessa ja merkityksessä kaikkien muitten arvojen yläpuolella, koska Rooman sopimuksessa se oli ainoa arvo, joka mainittiin perusarvona. Se on kuitenkin poliittisesti edelleen kaikkia muita arvoja ylempänä, koska kaikki nykyiset jäsenmaat noudattavat vapaaseen kilpailuun perustuvaa kapitalismia eli markkinataloutta, mutta nyt tuota arvoa on kuorutettu kauniimman näköiseksi, kuin entistä ilmaisua, kirjoittamalla, että EU pyrkii Euroopan kestävään kehitykseen, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva **erittäin kilpailukyinen sosiaalinen markkinatalous...**

On tietenkin hyvä, että myös EU on ottanut edes nämä 2 artiklan arvot perussopimukseensa, mutta on toisaalta todettava, että ihmisillä on niistä kovin erilaisia käsityksiä, että ne ovat paljolti epämääräisiä ja poliittisiin juhlapuheisiin sopivia, mutta niiden sitovuus riitatilanteissa on puutteellinen. Kuten edellä todettiin, EU voi antaa sitovia määräyksiä arvoistakin vain alkuperäisten neljän ns. perusvapautensa aloilla eli pääomien, tuotteiden, palvelusten ja ihmisten vapaan liikkuvuuden osalta EU:n jäsenmaitten alueella eli ns. sisämarkkinoilla ja muilta osin arvot ovat EU:n osalta sen julistuksia ja suosituksia, jotka aikaa myöten voisivat, jos niitä hyvin pitkään poikkeuksetta noudatettaisiin, tulla tapaoikeuden nojalla sitoviksi. Tällöin tuon sitovuuden todistamisessa on suuria vaikeuksia.

Arvoilla, jos niitä pidetään jatkuvasti esillä ja niihin suhtaudutaan poliittisten johtajien taholta hyväksyvästi, on merkitystä, koska ne ohjaavat käyttäytymään niiden mukaisesti. Mutta riitatilanteissa asetelma onkin aivan toinen. Miten kansalaisella olisi ylimääräisiä isoja varoja palkata asiantuntijajuristi ajamaan asiaansa, jossa vedottaisiin jonkun arvon sivuuttamiseen vastapuolen toimesta ja

miten arvon sitovuus ja sisältö todistettaisiin ja missä instanssissa se tapahtuisi, vai löytyisikö mitään instanssia, jonka varmuudella saisi sellaisen asian tutkimaan ja antamaan oikeaseuran sitovan päätöksen. Kuka maksaisi viulut ja kauanko sellainen prosessi kestäisi? Miten arvon rikkomisen seuraamukset sitten pantaisiin täytäntöön ja minkä tahon toimesta?

Nämä monet epävarmuus- ja taloudelliset tekijät aiheuttavat käytännössä sen, ettei EU:nkaan kirjaamalla perustana olevilla arvoilla monestikaan ole täyttä merkitystä ja sitovuutta, koska niitä ei, ellei kansallinen lainsäädäntö selkeästi niitä joiltain osin pakota noudattamaan omilla rikos- tai siviililainsäädännöillään, saada täytäntöön pantua.

Lisäksi etusijajärjestys perustana olevien arvojen kesken puuttuu, jos arvot joutuvan keskenään ristiriitaan ja niin ikään niiltä puuttuu aikajärjestys eli, mitä pyritään toteuttamaan ensin ja kiireellisimmin. Esimerkiksi rauhaa pitäisi ajaa ensin ja enemmän kuin vain edistää, koska jos nykyinen sotavarustelu ja sotien käyttö jatkuu ja laajenee, ei kohta ole toteuttajia muillekaan periaatteille.

Toinen iso kysymys rauhanpolitiikan lisäksi, on pyrkiä kestäväan kehitykseen *erittäin kilpailukykyisellä* sosiaalisella *markkinataloudella*, koska tuo kilpailuvapauden ja talousjärjestelmän ajaminen rajoittaa kaikkien muitten arvojen toteuttamista ja merkitystä, jos voidaan sanoa, että ne joutuvat ristiriitaan kilpailukyvyyn ja markkinatalouden kanssa. Kumpikin periaate aiheuttaa pahoja rajoituksia perustana oleville monille arvoille ja suosii erityisesti isoja yrityksiä ihmisten ja pienempien yritysten vahingoksi sekä suosii yksityistä elinkeinoelämää yhteiskunnallisen toiminnan kustannuksella. On myös muistettava, että entinen Euroopan yhteisö, jonka perussopimuksena oli Rooman sopimus, muodostui yleisseuraantona EU:ksi ja Rooman sopimus sinänsä jäi olemaan voimassa ja siinä vapaaseen kilpailuun perustuva markkinatalous oli korotettu ja nimetty ainoaksi perusarvo, joka siis sivuutti ristiriitatilanteissa mahdolliset muut tavalliset arvot. Maastrichtin vuoden 2007 sanotun perussopimuksen 1 osaston 3 artiklan voidaan katsoa vähän kaunistavan sosiaalinen sanalla vanhaa alastoman kapitalismin julistamista Rooman sopimuksessa, mutta toisaalta vaatimus erittäin kilpailukykyisestä markkinataloudesta palauttaa lievennyksen melkein entiselleen.

Ilmastonmuutosta vastaan taistelu on myös kiireellistä ja kallista, miten siinä edetään käytännön toimiin ja erityisesti kuka sen maksaa.

EU sanotussa perussopimuksensa 3 artikla vesittää ja 2 artiklassa mahtipontisesti siteeraamiensa arvojen merkitystä toteamalla, kuinka EU takaa vain henkilöiden

vapaan liikkuvuuden sisämarkkinoilla, (jolla kaiketi on ajateltu lähinnä työvoiman vapaata liikkuvuutta), mutta ainoastaan torjuu sosiaalista syrjäytymistä, mutta muitten arvojen osalta EU vain edistää niiden toteutumista, kuten kestävästä kehitystä, rauhaa ja turvallisuutta, kansojen välistä yhteisvastuuta ja keskinäistä kunnioitusta, vapaata ja oikeudenmukaista kauppaa, köyhyyden poistamista ja ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien suojelua sekä kansainvälisen oikeuden tarkkaa noudattamista ja kehittämistä, etenkin YK:n peruskirjan periaatteiden kunnioittamista. Samoin vanhan perusoikeuskirjan kirjaukset miten arvoja sen mukaan toteutetaan

Kun EU:nkin arvojen noudattamisen seuraamukset ovat kiinni oikeastaan pitkälti EU:n johtavien voimien poliittisesta halusta ja rohkeudesta, ei ole mikään ihme, että osa EU:n varsinkin uusista jäsenmaista itä-Euroopassa on aika avoimesti rikkonut monia EU:n perussopimuksessa kirjattuja arvoja ja näin EU:lla on muitten kriisiensä lisäksi sylissä näkyvä arvojen noudattamisen kriisi. Monet näistä nykyisin kapitalismiin vannovista itä-Euroopan maista on otettu EU:n jäseniksi paremminkin sotilaspoliittisilla kuin normaaleilla perusteilla ja niitä on sen vuoksi EU:n vaikea kovistella tai peräti erottaa jäsenyydestä ja sen nuo jäsenmaat tietävät.

Itsenäisyyspäivän viettäminen Suomessa on ongelmallista, koska jäsenyys EU:ssa on vienyt pois olennaisen osan Suomen itsenäisyydestä ja EU haluaa viedä loputkin omalla verotus-ulko- ja puolustuspolitiikallaan tai paremminkin niiden saamisella pyrkiäkseen muodostumaan liittovaltioksi. Lisäksi EU-jäsenyys on betonoitu Suomen perustuslakiin, joka hidastaa nopeita toimia, jos Suomi yrittäisi päästä eroon kalliiksi tulevasta jäsenyydestään. Oman etunsa nimissä Suomen tulisikin poistaa perustuslaistaan maininta kuulumisesta EU:in. EU:ssa on luvattoman monta köyhtynyttä ja velkaantunutta jäsenmaata ja jos yhteisvastuu EU:ssa etenee jäsenmaitten veloista tai lisää EU:n jäsenmaksujen nettomaksajista eroaa siitä tai jos EU käy tuhoisaa ja pitkittynyttä kauppasotaa, ei suomalaisilla veronmaksajilla ole resursseja vastata lisääntyneistä miljardiluokan EU-maksuista ja vielä kalliimmista sotavarusteluista ja kantaa vastuuta sotauhoisten jäsenmaitten puolustamisesta.

EU:n arvoluettelossa merkittävin kohta on vapaus, kuitenkin sen vapauskäsitteen sisältö, joka EU:n osalta näyttää paremminkin jäävän yritysmaailman vapauksien laajentamisen ja kustannuksiin osallistumattomuuden lisäämisen piiriin. Kun erittäin kilpailukykyinen markkinatalous perussopimuksessa nostetaan merkittäväksi tekijäksi, jolla kestävästä kehitystä synnytetään, se merkitsee yltiöpäistä kilpailun vapautta lähes keinolla millä tavalla, joita nimenomaan ei ole kielletty perussopimuksessa ja yksityistämisen juhlaa yhteiskunnan oman toiminnan

kustannuksella. Markkinatalouden ja kilpailukyvyn poistaminen tai edes tuntuva rajaaminen olisi tärkeää, mutta myös muitten luettelon vapauksia tulisi täsmentää ihmistä ja jäsenmaitten asukkaita ja heidän hyvinvointiaan peremmin suojaavaksi.

Kauppahinnaksi ei kuitenkaan tule antaa EU:lle omaa suoraa verotus- tai maksujen määräämisoikeutta, koska silloin oltaisiin jo EU:n liittovaltiossa.